

UMYSŁ DYSKURSYWNY

poszukiwania teoretyczne i
perspektywy badań

Katarzyna Stemplewska-Żakowicz
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

Poznanie jest społeczne

Wiedza społeczna (*social cognition*,
Forgas, 1981) to:

- wiedza na temat świata społecznego – społeczny jest jej **przedmiot**
- wiedza społecznie skonstruowana i dzielona z innymi – społeczny jest jej **podmiot**

Wygotski (1989) i cytujący go Wertsch (1991)

- Aby zrozumieć funkcjonowanie umysłu, trzeba przyjrzeć się drogom jego rozwoju
- ... a także poznać semiotyczne instrumenty, pośredniczące w jego działaniu (język i mowa!)

Myślenie jako uwewnętrzniona mowa

- Mówienie jest wzorcem dla myślenia, dostarcza mu struktur i procedur
- Współcześnie: akcent na komunikacyjną funkcję mowy
- Zatem mówienie w sytuacjach społecznych – czyli konwersacja i dyskurs – to wzorce dla myślenia

Umysł dyskursywny

- Moduły = struktury reprezentacji wiedzy, skonstruowanej w konkretnym kontekście społecznym (np. w relacji z matką, ojcem, grupą przyjaciół, wspólnotą religijną). Różnice kodu (Greenwald): różne dyskursy
- Specyfika modułu: nie przedmiot wiedzy, lecz podmiot (społeczny!). Każda wiedza jest czyjaś.

Co to zmienia w modelu?

Przykładowa struktura pojęcia naturalnego „pies”:

wielkość

Zuza

ratlerek

pekińczyk

jamnik

cocker spaniel

FRODO

Munio

pudel

HUSKY

(prototypowy pies)

dalmatyńczyk

hałaśliwy pies sąsiadów

seter irlandzki

Buruś

owczarek niemiecki

kudłatość

dog

**TO SAMO W UMYŚLE
DYSKURSYWNYM ...**

ratlerek
pekińczyk
jamnik
cocker spaniel
HUSKY
pudel
dalmatyńczyk
 seter irlandzki
owczarek niemiecki
dog

ZENOBIUSZ KOTKOWSKI
„PSY, RASY I WYCHOWANIE:
PODRĘCZNIK HODOWCY”

CÓRKI

Zuza
pekińczyk
hałaśliwy pies sąsiadów

IWONKA,
przyjaciółka od serca

REPREZENTACJA WIEDZY W UMYŚLE DYSKURSYWNYM

Teorie oparte na założeniach dyskursywnego umysłu:

- Umysł jako „skrzynka z narzędziami” czyli socjokulturowa teoria upośrednionego działania (Wertsch, 1991);
- Dialogowe Ja (Hermans, 1999)
- Teoria stosowana: Aktywny wywiad (Holstein i Gubrium, 1995)

**Ogólna idea eksperymentów
nad modelem dyskursywnego
umysłu:**

Manipulacja eksperymentalna jednym z elementów kontekstu:

- relacja społeczna
- osoba adresata
- chwilowa tożsamość podmiotu
- doświadczenie podmiotu
- dyskurs

powinna powodować zmiany w treści i
formie wiedzy jawnej o przedmiocie

Przykładowe badanie:

**Wpływ kontekstu relacyjnego na
treść i formę autonarracji**

Third International Conference on Dialogical Self,
August 2004

Stemplewska-Żakowicz K., Walecka J., Gabińska A.

Metoda:

Uproszczona procedura Baldwina i Holmesa (1987)

- aktualizowanie kontekstu relacyjnego poprzez przywołanie reprezentacji znaczącej osoby
- manipulacja eksperymentalna - wskazanie konkretnej osoby znaczącej (jednej z pięciu: matki, ojca, partnera, nauczyciela, kolegi)
- pisanie krótkiej historii na temat własnego życia.

Hipoteza ogólna:

Autonarracje tworzone w różnych kontekstach relacyjnych wykazują odmienne właściwości formalne, strukturalne i treściowe

Przebieg badań

- Osoby badane: 258 studentów dwóch warszawskich uczelni (71 mężczyzn i 187 kobiet) w wieku od 19 do 51 lat
- Badanie grupowe 15-20 min.
- Materiał: kartki a5 z instrukcją i miejscem na wpisanie krótkiej historii własnego życia
- W instrukcji wymieniono jedną z 5 osób znaczących: matka, ojciec, partner, nauczyciel, kolega
- Losowy dobór do 5 grup eksperymentalnych
- Wyrównanie proporcji płci i wieku w grupach

Analiza

- Formalna: zliczanie wystąpień różnych kategorii gramatycznych (np. czasowniki w 1 osobie lp) → wskaźniki ilościowe (frekwencje procentowe)
- Jakościowa: 2 sędziowie odpowiadali „tak” lub „nie” na pytania „Czy w autonarracji występuje X?” gdzie X to kategoria treściowa (np. konkretna emocja) lub strukturalna (np. oś czasowa historii) → wskaźniki nominalne (proste) lub ilościowe (złożone)

Wybrane wyniki:

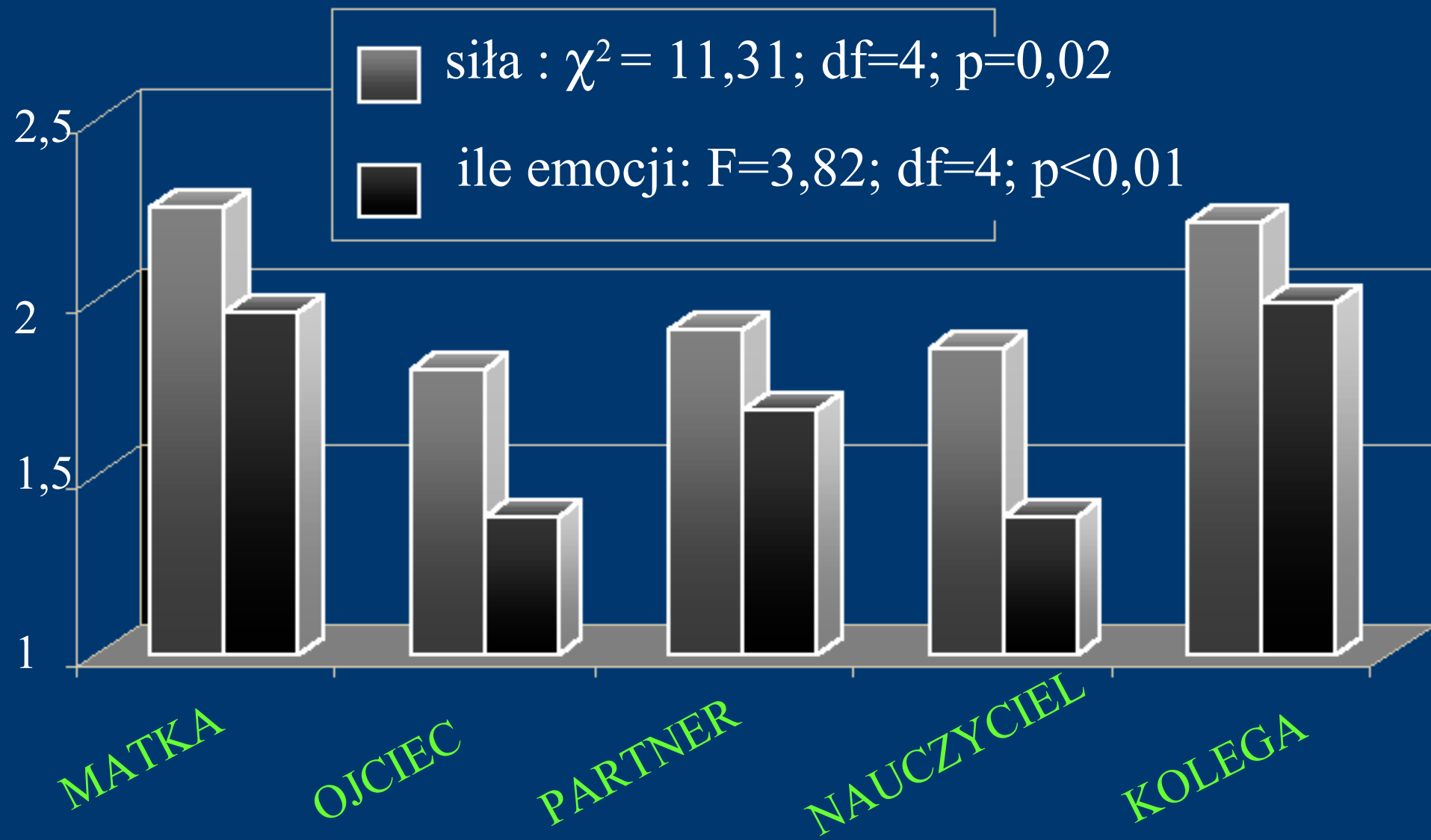
- Produktywność werbalna (liczba słów):
efekt główny $F=4,251$; $df=4$ $p<0,01$
- Liczba rysunków na marginesach:
efekt główny $F=2,810$; $p<0,03$

Najbardziej „gadatliwe” było Dziecko Matki, które odróżniało się istotnie od Dziecka Ojca i od Ucznia.

Małomówny Uczeń dużo jednak rysował na marginesach tekstu - jak na lekcji!

(testy post hoc Tukey'a $p<0,01$)

Ekspresja emocjonalna w różnych kontekstach relacyjnych

Wnioski:

- Występują znaczne różnice pomiędzy historiami własnego życia, układanymi w różnych kontekstach relacyjnych.
- Idea dyskursywności poznania warta jest dalszych badań

Dziękuję za uwagę!

Literatura cytowana →

- Adams G., Markus H.R. (2001). Culture as Patterns: An Alternative Approach to the Problem of Reification. *Culture and Psychology*, 7, 283 -297.
- Baldwin M. W (1997). Relational schemas as a source of if-then self-inference procedures. *Review of General Psychology*, 1, 326-335
- Baldwin M. W (1997). Relational schemas as a source of if-then self-inference procedures. *Review of General Psychology*, 1, 326-335.
- Baldwin M.W., Holmes J.G. (1987). Salient private audience and awareness of the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 1087-1098
- Forgas, J. (1981), Social cognition: Perspectives on everyday understanding. Londyn: Academic Press.
- Greenwald A. G. (1985), Personaliza versus zasada wewnętrznej jedności osoby. *Przegląd Psychologiczny*, 4, 887-919
- Greenwald A. (1986) Samowiedza i samooszukiwanie. *Przegląd Psychologiczny*, 2, 291-303.
- Hardin C. D., Higgins E. T. (1996). Shared reality: How social verification makes the subjective objective. W: R. M. Sorrentino, E. T. Higgins (red.), *Handbook of motivation and cognition, tom 3: The interpersonal context*. (28-84). Nowy Jork: Guilford
- Hermans H.J.M. (1999), The polyphony of the mind: A multivoiced and dialogical self. W: J. Rowan i M. Cooper (red.) (1999), The plural self. Multiplicity in everyday life. Londyn: Sage Publications
- Higgins E. T. (2000). Social cognition: Learning about what matters in the social world. *European Journal of Social Psychology*, 30, 3-39.
- Holstein, J.A. , Gubrium J.F. (1995) The Active Interview. Thousand Oaks, CA: Sage
- Jost J. T., Kruglanski A. W (2002). The estrangement of social constructionism and experimental social psychology: history of the rift and prospects for reconciliation. *Personality and Social Psychology Review*, 3, 168-188.
- Levine J.M., Higgins E.T. (2001). Shared reality and social influence in groups and organizations. W: F. Butera, G. Mugny (red.), *Social influence in social reality: Promoting individual and social change* (33-52). Ashland, OH, US: Hogrefe & Huber.
- Markus H.R., Mullally P., Kitayama S. (1997). Selfways: Diversity in modes of cultural participation. W: U. Niesser, D.A. Jopling (red.), The conceptual self in context: culture, experience, self-understanding. (13-61). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Rowan J., Cooper M. (red.) (1999). The plural self. Multiplicity in everyday life. Londyn: Sage
- Wertsch J.V. (1991), *Voices of the mind. A sociocultural approach to mediated action*. Cambridge, Mass.: Harvard
- Wygotski L.S. (1989). *Myślenie i mowa*. Warszawa: PWN.
- Zajonc R. B. (1960). The process of cognitive tuning in communication. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 61, 159-167.